

Kättilötyö suomalaisten naisten ensimmäisenä koulutusalanana

Kirsi Vainio-Korhonen

Eurooppalaiset kättilöt ja käsien taito

Euroopan kaupunkeihin syntyi 1100-luvulla kaksi uutta koulutusväylää: yliopistot ja käsityöläisammattikunnat. Yliopistoissa opiskeltiin maistereiden johdolla kirjoihin merkittyä ja siinä mielessä julkista, ainakin teoriassa kaikkien ulottuvilla ollutta tietoa. Ammattikunnissa puolestaan opittiin mestaria seuraamalla ammatillisuuksia, hiljaista tietoa, jota ei merkitty muistiin eikä saanut paljastaa yhteisöön kuulumattomille. Hoitoalalla toimineista vain lääkäreillä oli yliopistokoulutus, joka sekin poikkesi melkoisesti nykytavoista. Vielä uuden ajan alussa lääkärin ominta aluetta olivat silmämääräiset havainnot sairaista ja melko abstraktit pohdinnat ihmisruumiin sisällä vaikuttavista voimista. Tuon ajan lääkärikoulutukseen ei sisällynyt anatomisia ruumiinavauksia eivätkä lääkärit tehneet sisätutkimuksia eivätkä leikelleet potilaita. Leikkaukset, suoneniskut, hampaanpoistot ja synnytykset olivat käsityöläiskoulutuksen saaneiden ammattilaisten vastuulla. Kirurgit, verenpäästäjät, parturit, apteekkarit ja kättilöt hakivat oppinsa käsityöläismestarien tapaan seuraamalla kokeneen ammattilaisen työskentelyä ja harjoittelemalla hänen johdollaan useiden vuosien ajan. Heidän työtään säädeltiin kaikkialla Euroopassa jo varhain virallisilla määräyksillä ja ammattikuntajärjestyksillä. Joissakin maissa kättilöt saattoivat toimia kirurgien killan yhteydessä ja valvonnassa.

Vanhimmat kättilötyötä koskevat määräykset ovat peräisin keskiaikaisista saksalaiskaupungeista, Regensburgista, Münchenistä, Strasburgista, Frankfurtista ja Nürnbergistä. Ranskassa kättilön ammatista tuli säännelty vuonna 1578. Espanjassa, Englannissa ja Hollannissa kättilöillä oli toimiluvat, joita valvoivat paikallinen hallinto, kirurgit ja papit. Kättilön tehtäviin kuuluivat naisten hoito raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen aikana sekä lapsen hoito sen ensimmäisinä elinpäivinä. Ammattikättilöt eivät saaneet valita asiakkaitaan vaan heidän tuli palvella samalla tavalla niin avokätisesti maksavia mahtinaisia kuin köyhiä vaimoja. Rentouttavat viini ja olut olivat synnyttäjien suosimia juomia, mutta kättilöiltä määräykset kielsivät liian juopottelun. Ammattikättilöiden toiminta oli luvanvaraista ja heidän tuli vannota ammattivala – aivan kuten muidenkin käsityöläisten. Esimerkiksi Saksan Nürnbergissä kättilöt vannotivat kaupungin viranomaisten valvonnassa valan vuodesta 1417, ja viimeistään 1500-luvulla tapa oli yleinen eri puolilla Eurooppaa. Ammattiaan kättilöt saivat mainostaa käsityöläisten tavoin kotinsa ulkoseinään ripustetulla kyltillä. Suutareilla roikkui ovenpielessä saapas, räätäleillä saksit ja partureilla suoneniskuveren täyttämä lautanen. Kättilökyltissä saattoi olla kerubimaisen pyöreäposkista vauvaa, tuon ajan synnytyksissä välttämätöntä synnytystuolia tai synnytysrutiineihin niin ikään kuulunutta peräruiskua esittävä maalaus.¹

¹ Graves 2001, 73-74; Marland 1993, 30, 83, 99, 192, 205.

Syntyssairaloissa kätilöitä ryhdyttiin kouluttamaan ensiksi Saksassa (1589) ja Pariisin Hôtel-Dieu -sairaalassa vuonna 1630. Muualle Eurooppaan tapa levisi vasta valistuksen ja myös hyödyn aikakaudeksi kutsutulla 1700-luvulla, jolloin ”hyödyllisten” taitojen opiskelun katsottiin olevan hyväksi myös naisille. Euroopan korkeaan imeväiskuolleisuuteenkin ajateltiin voitavan puuttua erityisesti kätilöiden koulutusta kohentamalla. Koulutetut kätilöt toimivat kaikkialla Euroopassa viranomaisvastuulla ja heidän tehtäviinsä kuului synnytysten hoidon ohella juridisia ja myös uskonnollisia velvoitteita. Heidän tuli tehdä tutkimuksia ja antaa todistuksia oikeustapauksissa, jotka koskivat lapsenmurhia, raiskauksia ja esiaviollisia raskauksia. Myös hätäkaste kuului lain mukaan kätilön tehtäviin ja monet heistä saivat teologista opastusta kasteen sakramenttiin. Kristillisen kasteen sai antaa vain kerran ja siksi oli tärkeää, että kätilöt osasivat tarvittaessa suorittaa hätäkasteen oikein menoin. Espanjalaisissa kätilötyön oppikirjoissa kuvattiin jo varhain, millainen kasterituaali oli ja miten se toimitettiin oikein. 1500-luvun Saksassa kätilöt saivat luterilaisilta papeilta ohjeita siitä, miten kaste suoritettiin oikein menoin.²

Varhainen kätilötyö oli sanan varsinaisessa merkityksessä käsien taitoa. Kädet olivat koulutetun kätilön työvälineet, ja etenkin kapeita, hienosormisia käsiä pidettiin ihanteellisina synnyttäjää avustavalle. Kätilöitä kehoitettiin myös varomaan karkeita töitä, jotta hänen käsiensä iho pysyisi pehmeänä ja ehjänä. Muita työvälineitä olivat napanuoran katkaisuun ja sitomiseen tarvittavat sakset tai terävä veitsi ja pellavalanka, ruisku, jolla kätilö antoi peräruiskeen synnyttäjälle ennen synnytystä sekä pieni putki, jolla tarvittaessa puhallettiin ilmaa vastasyntyneen keuhkoihin.³ Kirurgiset instrumentit ja toimenpiteet olivat sen sijaan useimmissa maissa kätilöiltä kiellettyjä.⁴ Pihtisyntytykset kuuluivat kirurgeille, samoin mahdolliset keisarinleikkausyritykset.

Kätilökoulutuksen tarve Ruotsin valtakunnassa

Ruotsin valtakunnan pääkaupungissa Tukholmassa oli kätilöiden ammattia ja koulutusta säännelty 1600-luvun jälkipuolelta asti. Koulutustarvetta syntyi, kun valtakunnassa alettiin muun Euroopan tapaan kiinnittää huomiota synnytysten yhteydessä menehtyneisiin äiteihin ja lapsiin. Kun nuoria miehiä kuoli runsaasti 1600-luvun suurvaltasodissa, nousi monessa maassa huoli siitä, miten turvata riittävä jälkikasvu ja sitä kautta valtakunnan elinvoima. Jotta pienten lasten kuolleisuusluvut saataisiin alenemaan, tarvittiin muiden keinojen ohella ammattitaitoisia lapsenpäästäjiä.

Suomalaisten naisten varhaisin ammattikoulutus syntyi näin alalle, johon kohdistui aivan uudenlaisia koulutustarpeita ja jota miehet eivät vielä missään olosuhteissa Ruotsin valtakunnassa harjoittaneet. Lapsenpäästö oli perinteisesti naisten työtä ja nähtävästi siksi ensimmäinen ala, johon suomalaiset naiset saattoivat kouluttautua ja suorittaa virallisen ammattitutkinnon.

Vuonna 1663 perustetun lääkintäkollegion tehtävänä oli lääkärin, kirurgien ja apteekkarien ohella valvoa kätilöiden toimintaa ja varmistaa, että viimeksi mainitut olivat ”jumalaapelkääviä ja kunniallisia” naisia. Tukholman maistraatti antoi 1686

² Marland 1993, 34, 36, 38, 77–78, 85, 87, 95, 101–102, 155.

³ Graves 2001, 69.

⁴ Marland 1993, 164, 199.

kaupungin kättilöintä koskevan määräyksen, jossa kättilöille vahvistettiin käsityöläiskoulutuksen kaltainen neljän vuoden mittainen oppiaika asianmukaisine sisään- ja uloskirjoituksineen ja ammattivaloineen. Samana vuonna säädetty kirkkolaki edellytti pappien opettavan ja kuulustelevan kättilöiden kristinopintaitoa, jotta nämä tietäisivät ”miten hätäkaste suoritetaan” oikein. Kaksi vuotta myöhemmin säädetyssä valtakunnallisessa lääkintäsäännössä puolestaan edellytettiin, että opinkäynnin lisäksi kättilöiden tuli olla läsnä naisruumiiden avauksissa.⁵

Tukholman kättilöt olivat välskärien, kirurgien ja muiden käsityöläisten tapaan järjestäytyneet ammattikunnaksi. Vuonna 1711 lääkintöhallitus sääti heille uuden ja aikaisempaa perusteellisemmän ohjesäännön. Sen 24 pykälässä mainitaan kahden vuoden mittainen koulutus, kättilötutkinto, vala, opintotodistus ja kättilökyltti, jonka ammattikättilö sai ripustaa ulko-ovenssa pieleen asiakkaille merkiksi. Isonvihan jälkeen myös valtakunnan muita kaupunkeja ja maalaispitäjiä patistettiin – tosin laihoihin tuloksiin – palkkaamaan koulutettuja kättilöitä. Sama toistui useita kertoja 1750-luvulla ja myöhemminkin, kun lääkintäkollegio kehotti kovin sanoin valtakunnan pitäjiä ja kaupunkeja hankkimaan Tukholmassa koulutettuja kättilöitä.⁶

Kuka kelpasi oppiin?

Kättilöoppilaille asetettiin jo 1700-luvun alussa monenlaisia toiveita ja vaateita. Heidän tuli olla jumalapelkääviä, lukutaitoisia, asiallisia, kärsivällisiä ja tarkkoja ja omata hyvä nimi ja maine. Vuonna 1777 annetussa koko valtakuntaa koskeneessa kättilöohjesäännössä edellytettiin ammattikättilöiden olevan jopa kirjoitustaitoisia. Oppilaiden tuli olla myös itse synnyttäneitä, siis vaimoja tai leskiä, ”järkevästi ujustelemattomia”, hyvissä ruumiin voimissa mutta ei välttämättä turhan nuoria: 40 vuoden ikää pidettiin sopivana. Hyvää ja nopeaa ymmärrystä korostettiin, jotta kättilö selviäisi myös hankalista synnytyksistä, joissa äiti ja lapsi joutuivat jostain syystä äkillisesti vaaralle alttiiksi. ”Hänen ei ainoastaan tule ymmärtää, mitä hänelle opetetaan vaan on osattava itse ajatella, miten on parasta menetellä”. Oman järjen käyttö olisi siis sallittua.

Manner-Suomesta tunnetaan 80 Tukholmassa Ruotsin ajan lopulla opiskellutta kättilöä. Yksi kävi opin jo 1730-luvulla, muutamasta on tietoja 1750-luvulta, mutta valtaosa hankki koulutuksensa vuosien 1762–1808 välisenä aikana. Heistä valtaosa – 68 naista – työskenteli kaupungeissa – Turussa, Haminassa⁷, Helsingissä, Hämeenlinnassa, Kokkolassa, Kristiinankaupungissa, Kuopiossa, Loviisassa, Naantalissa, Oulussa, Pietarsaaressa, Porissa, Porvoossa, Raahessa, Raumalla, Tammisaaressa, Tampereella, Torniossa⁸, Uudessakaarlepyyssä, Uudessakaupungissa ja Vaasassa. Vain Kajaani ja Kaskinen olivat koko 1700-luvun vailla ammattikättilöä. Lisäksi tiedetään, että jotkut

⁵ Lundqvist 1940, 15–16, 19–20, 25.

⁶ Lundqvist 1940, 41, 51.

⁷ Hamina jäi 1743 solmitussa Turun rauhassa Venäjän puolelle rajaa, mutta on mukana tässä tutkimuksessa, koska siellä toimi Tukholmassa koulutettu kättilö. Lisäksi kaupungilla on pitkä suomalaisen historia ja se sijaitsi pitkälti suomenkielisellä alueella.

⁸ Torniota ei ennen vuotta 1809 laskettu Suomen alueeseen, jonka pohjoisraja Pohjanmaan ja Länsipohjan välillä kulki tuolloin Kemiönjokea pitkin. Tornio on kuitenkin otettu mukaan, koska kaupungilla on myös pitkä suomalaisen historia ja se sijaitsi pitkälti suomenkielisellä alueella.

suomalaiskaupunkeihin koulutetuista naisista muuttivat edelleen Venäjälle, Lappeenrantaan, Viipuriin ja Pietariin.

Suomalainen – tai ruotsalainen – maaseutu ei sen sijaan ruukkitaajamia lukuun ottamatta vielä syttynyt viranomaisen kätilövaateille, joiden toteuttamista pidettiin pitäjissä aivan liian kalliina ja myös turhana vouhotuksena. Billnäsin, Fagervikin, Fiskarsin ja Kimon ruukkien sekä Kiskon Orijärven kaivosyhdyskunnan lisäksi kätilöiksi koulutettiin ruukkien liepeille Perniön, Pohjan ja Tenholan pitäjiin sekä Ulvilaan, Yli-Tornioon, Espooseen ja Tammelaan yhteensä kaksitoista naista.

Kautta Euroopan kätilöllä tuli olla omakohtaisia kokemuksia synnytyksestä. Tämä yhdistettynä suhteellisen nuoreen ikään merkitsi sitä, että suuri osa kätilökoulutukseen valituista naisista oli naimisissa olevia perheenäitejä eikä esimerkiksi leskiä. Tukholmaan lähteneistä suomalaiskätilöistä peräti kolme neljästä (59 naista) oli aviovaimoja, neljatoista leskiä, yksi eronnut ja kolme naimattomia. Kolmen siviilisäädystä ei ole tietoa. Tämä kertoo myös siitä, ettei kätilöoppiin valikoitunut naisia, jotka tarvitsivat omaa toimeentuloa, siis yksineläjiä. Ennemminkin valitsijoita näyttää puhutelleen kokelaan yhteisöllisesti vakaa ja arvostettu asema esimerkiksi kotikaupunkinsa porvarisemäntänä.

Ohjeissa kätilön ihanneikäsi oli kaavailtu 40 ikävuotta, mutta suuri osa kouluttautuneista oli huomattavasti tätä nuorempia naisia. Lähtijöiden keski-ikä oli 33 vuotta, mutta erityisen paljon joukossa oli tätäkin nuorempia 26–32 -vuotiaita naisia. Tässä ei ollut mitään eroa aviovaimojen ja leskien välillä. Suurimmalla osalla oli niin ikään takana noin kymmenen vuotta aviollista elämää. Monet kätilöt näyttävät avioituneen nuorempina kuin monet aikalaisensa⁹: sekä avioliitto että ensimmäinen lapsi oli useiden kohdalla nähnyt päivänvalon kahdenkymmenen ikävuoden tietämissä. Naisen alin sallittu avioliittoikä oli 15 vuotta, ja muutama kätilö oli mennyt naimisiin ja saanut lapsen jopa selvästi alle 20-vuotiaana. Avioliittoja saattoi olla myös useita.

Kätilön työn vertautuu monella tavalla 1700-luvun käsityöläisammatteihin, ja näistä piireistä oli moni löytänyt aviopuolisonsa – siis jo kauan ennen koulutukseen lähtöä. Alalla ei näytä olleen väliä: kumppaneiden joukossa oli seppiä, lasimestareita, maalareita, räätäleitä, puuseppiä, kultaseppiä, kirjanpainajia, kutojia, suutareita, nyöripunojia, sorvareita, turkkureita, läkkiseppiä, sekä tynnyrin-, vaunun-, ruukun- ja hansikkaantekijöitä. Aviopuolisoiden ja myös isien ammattien kautta monet kätilöistä kuuluivat siten kaupunkeja hallitsevaan porvarisäätyyn ja sitä kautta omassa ajassaan etuoikeutettuun vähemmistöön. Suomalaiset kaupungit olivat kaupan ja käsityön keskuksia, mutta suuri osa asukkaista oli porvaristoon kuulumattomia vähäväkisiä piikoja, renkejä ja muita ruumiillisen työn tekijöitä. Vuonna 1805 vain neljännes maan kaupunkilaisista oli virkamies- tai porvarisväkeä, neljännes sota- ja merimiehiä ja peräti puolet palkollisia ja suoranaisia köyhiä.¹⁰

Lapsia oli kaikilla avioliiton solmineilla kätilöillä ja niitä syntyi tasaisesti vuoden parin välein niin kauan, kun naisen hedelmällistä ikää ja avioparin terveyttä riitti. Muutamilla naisilla oli yli kymmenenkin lasta, mutta tavallisin lapsiluku oli neljästä yhdeksään.

⁹ Vainio-Korhonen 1998, 150.

¹⁰ Vainio-Korhonen 1998, 24.

Perheet tuntuvat suurilta, mutta käytännössä niiden hoivataakka ei juurikaan poikennut nykysuomalaisten elämäntilanteesta. Vain kahdentoista kättilön koko synnytyshistoria tunnetaan, ja jokaisen kohdalla luvut kertovat suuresta lapsikuolleisuudesta. Heidän synnyttämistään 85 lapsesta lähes puolet – 40 tyttöä ja poikaa – kuoli ennen viittätoista ikävuotta ja useimmat hyvin pieninä erilaisiin rokkoihin, hinkuyskään ja vatsavaivoihin. Tämä merkitsi sitä, että näiden kättilöperheiden todellinen lapsiluku laski alle neljään. Myös maaseudulla yleisin kotitalous oli sellainen, jossa oli kahdesta viiteen eloon jäänyttä lasta.¹¹

Jo keskiaikaisissa ammattikunnissa kunnia oli keskeinen yhteisöllinen elementti. Kunniallisen syntyperän vaatimus sulki avioliiton ulkopuolella syntyneiltä pojilta mahdollisuuden käsityökoulutuksen hankkimiseen. Muutoin kunniallisuus, kunnia ja hyvä maine liittyivät miehen kohdalla nimenomaan kodin ulkopuoliseen sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään. Jos käsityöläismestari petti asiakastaan ja jäi kiinni, hänen tekonsa tahraisi koko ammattiyhteisön maineen ja vahingoitti siten myös hänen ammattitovereitaan ja näiden perheitä.¹²

Oli luonnollista, että myös kättilöoppilaalla tuli olla maineensa tallella. Naisten kunnia liittyi miehiä enemmän heidän seksuaaliseen käyttäytymiseensä¹³, mutta tämä ei aina merkinnyt vasta 1800-luvulla korkeaan arvoon noussutta sukupuolista pidättyväisyyttä. Esiaviollinen raskaus tai avioton lapsi ei välttämättä vetänyt 1700-luvulla eläneen naisen tai kättilön mainetta lokaan, jos tämä oli muutoin perhe- ja sukuyhteyksiensä kautta ankkuroitunut yhteisöönsä.

Monet tutkijat ovat korostaneet vanhan yhteiskunnan tiukkaa siveellisyyskontrollia ja esitelleet tutkimuksissaan lukuisia esimerkkejä sekä maallisten tuomioistuinten että kirkon naisille langettamista rangaistuksista.¹⁴ He ovat kuitenkin tutkineet lähes ainoastaan heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olleiden, lapsen kanssa yksin jääneiden naisten kohtelua. Jos ennen avioliittoa raskaaksi tulleella naisella oli perheensä ja sukunsa tuki tallella ja tiedossa kihlattu, jonka kanssa hän meni naimisiin mieluiten ennen lapsen syntymää, eivät seuraamukset olleet kummoisetkaan. Edes avioliiton viipyminen ei tehnyt ennen aikojaan syntyneestä lapsesta ”äpäriä” (oäkti), jos vanhemmat jossain vaiheessa menivät vihille. Isätön lapsi ei myöskään vienyt äidin mahdollisuuksia kunnialliseen avioliittoon jonkun toisen miehen kanssa. Esimerkiksi 1800-luvun alun Eurajoella puolet ”maatuista naisista” meni jossain vaiheessa naimisiin.¹⁵

Tutkimieni kättilöiden maine ei näytä kärsineen heidän sukupuolisesta kokeneisuudestaan, jos heillä oli lujat siteet kotikaupunkiinsa: siis jos he olivat kaupunkien porvarien tai suojelusmiesten tyttäriä, joilla oli mies tiedossa. Tilanne oli toinen, jos kättilö oli tullut muualta eikä hänellä ollut osoittaa isää lapselle. Samoin esimerkiksi vihollisten kanssa sukupuolisuhteisiin antautuneet naiset olivat inhottuja.

¹¹ Waris 1999, 63.

¹² Vainio-Korhonen 2002, 38.

¹³ Eilola 2003, 263.

¹⁴ Aalto 1996; Heino 1989; Vainio-Korhonen 2006; Waris 1999; Vilkuna 2005.

¹⁵ Heino 1989, 212; Waris 1999, 159.

Isonvihan venäläismiehityksen aikaisia ”ryssänhuoria” ja heidän aviottomia lapsiaan pilkattiin ja haukuttiin Suomessa pitkään.¹⁶

Oppiaika Tukholmassa

Vuodesta 1723 kättilön tuli Tukholman kättilöammattikunnan tarjoaman opetuksen ohella kuunnella yliopistokoulutuksen saaneen mieslääkäarin luentoja. Tämä opetti kättilöille synnytysoppia kaksi kertaa vuodessa, kesällä ja talvella. Opetusjakson pituus oli viidestä kuuteen viikkoa, ja se sisälsi kaksi luentokertaa viikossa.¹⁷ Myös oppikirjojen lukemista pidettiin tärkeänä: ”Olisi toivottavaa, että he [kättilöt] osaisivat lukea, jotta he sitä kautta enemmän ja enemmän kykenisivät paneutumaan alaansa.¹⁸ Tämä oli ensimmäinen kerta, kun suomalaisille naisille tarjottiin mahdollisuutta saada yhtä aikaa sekä taidollista että tiedollista opetusta. Kättilötyön eri puolet tulivat tutuiksi sekä opiskelemalla – kuuntelemalla luentoja lukemalla kirjoja – että harjoittelemalla – seuraamalla ja avustamalla kokenutta ammattilaista synnytyksissä.

Vuonna 1729 Tukholman maistraatissa todettiin, että kättilövalalle saapuneet lapsenpäästäjät

[...] eivät olleet ainoastaan kuunnelleet julkisia kättilöluentoja, ja lukeneet ruotsiksi kättilötaidosta julkaistuja kirjoja vaan myös seuranneet osaavia kättilöitä useissa synnytyksissä ja hoitaneet joitakin itse ilman apua, sekä suorittaneet tavallisen kättilötutkinnon [lääkintäkollegiossa]. Joten kukin heistä on saanut ja kartuttanut kiitettävästi sekä virallista että yksityistä opetusta kättilötaidossa; siten suositteluaan heidän nyt vannovan tavallisen valan, minkä [oikeuden] maistraatti heille myönsi, joten he heti käsi kirjalla vannot ja heille annettiin kirjallinen todistus valan vannomisesta.¹⁹

Vuonna 1752 lääkärin ja kättilöiden koulutus siirtyi Tukholmaan perustettuun uuteen sairaalaan, Serafiimilasarettiin, jonka kahdeksasta vuodepaikasta kaksi oli varattu köyhille synnyttäjille.²⁰ Opetustarkoituksiin synnytyksiä oli kuitenkin aivan liian vähän – vuoteen 1760 mennessä vain 155 lasta näki päivänvalon lasaretin synnytyshuoneissa. Lopulta kättilö- ja kirurgioppilaiden uudeksi harjoittelupaikaksi perustettiin 1775 kokonaan uusi laitos, yleinen synnytyssairaala. Näin ”se tieto, jota tarvitaan synnytyksissä, tulee sekä teoriassa että käytännössä enemmän tunnetuksi, [kun] molempia sukupuolia olevia oppilaita koulutetaan, ja ylhäissukuisilla olisi osaavia imettäjiä”.²¹

Saman aikaan valtakunnassa käytiin kiivasta sanasotaa yliopistokoulutettujen lääkärien ja kirurgien killan välillä. Kirurgien ammattikunta yritti vuonna 1761 saada haltuunsa Serafiimilasaretin synnytyssopin professorin viran, mutta lääkintäkollegio tyrmäsi ajatuksen melko karkein sanankääntein: ”Sillä milloin ja missä hän [kirurgi] olisi saanut

¹⁶ Vilkuna 2005, 242–246, 458–473.

¹⁷ Lundqvist 1940, 48.

¹⁸ Lundqvist 1940, 48.

¹⁹ Lundqvist 1940, 49.

²⁰ Lundqvist 1940, 51.

²¹ Lundqvist 1940, 51, 54.

[tähän tehtävään] tarvittavan osaamisen, kun hän ensin nuoruudessa on harjoittanut maustekauppaa ja kellotekoa ja sen jälkeen kirurgiaa”.²²

Vuonna 1761 annettiin uusi kuninkaallinen määräys kättilöopetuksesta: opettajan tuli opettaa sekä syksyllä että keväällä neljä tuntia viikossa, kaksi tuntia nuoria lääkäreitä ja kirurgeja ja kaksi tuntia kättilöoppilaita. Synnytyksen perusteita tuli opettaa ja demonstroida jonkinlaisten keinokohtujen ja -emättimien avulla. Oppilaille tuli myös opettaa naisten sukuelinten anatomiaa. Lisäksi opettajan tuli joka lukukautena antaa vähintään kaksi kertaa opetusta lääkintäkollegion anatomiasalissa, ainakin niin usein kuin saliin tuotiin raskaana olleen naisen ruumis. Kättilöoppilaiden tuli seurata myös sairaalassa seurata sekä kättilötyön opettajan että kokoneiden kättilöiden työskentelyä.²³

Johtopäätöksiä

Ruotsin ajan viimeiselle vuosisadalle tullessa kättilöammattia voi jo monella tapaa verrata ammattikuntalaitoksen alaisiin käsityöläisammatteihin, joissa mestarit, kisällit ja oppipojat muodostivat sosiaalisia, koulutuksellisia ja taloudellisia yhteenliittymiä. Myös kättilöiden keskuudessa oli oppilaita ja mestarittaria. Kättilötyötä kuvattiin muiden ammattialojen tapaan sanoilla ammatti ja taito, vaikka naisten töitä muutoin kutsuttiin askareiksi. Tukholman kättilöiden ammattikunta keräsi käsityöläisten yhteenliittymien tapaan jäseniltään varoja kirstuun tai laatikkoon ja yritti huolehtia iäkkäistä jäsenistään. Ammatti alkoi myös periytyä äidiltä tyttärelle samalla tavalla kuin vaikkapa suutarin tai räätälin työ isältä pojalle.

Koulutettujen kättilöiden työ alkoi 1700-luvun kuluessa täyttää myös joitakin modernin profession tunnusmerkkejä. Työ oli lakien säätelemää ja itsenäistä ja sen tärkeyttä perusteltiin yhteisellä hyvällä, synnyttäjien ja vastasyntyneiden terveyden paranemisella. Se perustui sekä teoreettiseen tietoon että harjoitteluun ja tarjosi mahdollisuuden tutkinnon suorittamiseen. Tutkinnon suorittaneet rekisteröitiin kättilömatrikkelisiin. Myös kättilöt itse korostivat ammatillista statustaan ja pyrkivät häättämään kouluttamattomat apuvaimot reviiriltään. Tässä heillä oli viranomaisten tuki. Ammatillaisten liikkuvuutta pidetään niin ikään professionaalina piirteenä. Tutkimani kättilöt olivat kysytyjä työntekijöitä, jotka muuttivat kaupungista ja jopa valtakunnasta toiseen, Suomesta etenkin Venäjän kaupunkiin.

Huomautus: Suomalaisia ammattikättilöitä koskevat tiedot perustuvat kirjoittajan hallussa olevaan kortistoon, jonka tiedot on koottu Tukholman kaupunginarkistossa säilytettävästä kättilömatrikkelista vuosilta 1761–1808 sekä suomalaisista kirkonarkistoista.

²² Lundqvist 1940, 52.

²³ Lundqvist 1940, 52.

Kirjallisuus

Aalto, Seppo, *Kirkko ja kruunu siveellisyyden vartijoina. Seksuaalirikollisuus, esivalta ja yhteisö Porvoon kihlakunnassa 1621–1700*. Bibliotheca Historica 12. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1996.

Eilola, Jari, *Rajapinnoilla. Sallitun ja kielletyn määrittelemisen 1600-luvun jälkipuoliskon noituus- ja taikuustapauksissa*. Bibliotheca Historica 81. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2003.

Graves, Robert, *Born to Procreate. Women and Childbirth in France from the Middle Ages to the Eighteenth Century*. Peter Lang. New York 2001.

Heino, Ulla, *Se tavallinen tarina eli langennut nainen 19. vuosisadan alun länsisuomalaisessa maalaisyhteisössä*. Eero Kuparinen (toim.), *Työ tekijäänsä kiittää. Pentti Virrankoski 60 vuotta 20.6.1979*. Turun Historiallinen Arkisto 44. Turun Historiallinen Yhdistys. Turku 1989.

Lundqvist, Birger, *Det svenska barnmorskeväsendets historia*. Birger Lundqvist (red.), *Svenska barnmorskor*. Svenska yrkesförbundet AB. Stockholm 1940.

Marland, Hilary (Ed.), *The art of Midwifery. Early Modern Midwives in Europe*. Routledge. London and New York 1993.

Vainio-Korhonen, Kirsi, *Kaupunkilaispiikojen elämää 1700-luvun Turussa*. Marjatta Rahikainen ja Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1092. Helsinki 2006.

Vainio-Korhonen, Kirsi, *Käsin tehty – miehelle ammatti, naiselle ansioiden lähde. Käsiyötuotannon rakenteet ja strategiat esiteollisessa Turussa Ruotsin ajan lopulla*. Historiallisia Tutkimuksia 200. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1998.

Vainio-Korhonen, Kirsi, *Ruokaa, vaatteita, hoivaa. Naiset ja yrittäjyys paikallisena ja yleisenä ilmiönä 1700-luvulta nykypäivään*. Historiallisia Tutkimuksia 213. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2002.

Waris, Elina, *Yksissä leivissä. Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750–1850*. Bibliotheca Historica 48. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1999.

Vilkuna, Kustaa H. J., *Viha. Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta*. Historiallisia Tutkimuksia 229. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 2005.

Kirsi Vainio-Korhonen

Suomen historian professori. Turun yliopisto
kirsi.vainio-korhonen (apud) utu.fi